

Bijlagenboek

wad *anders*

Bijlagenboek

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

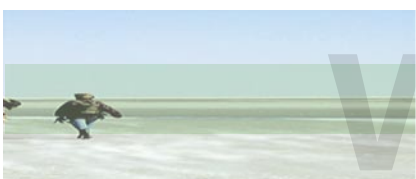
Bijlagenboek

bij **Wad anders**

Een duurzaam sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief voor het
Waddengebied

wad anders

vvad anders

Inhoudsopgave

pagina

3

Bijlage 1: Projectorganisatie duurzaam SEOW	5
Bijlage 2: Tabellen sociaal economische analyse	7
Tabel 1A. Oppervlakte en bevolkingsdichtheid	7
Tabel 1B. Aantal inwoners per gemeenten	8
Tabel 1C. Vestigingsoverschot	9
Tabel 1D. Opbouw van de bevolking	10
Tabel 1E. Aantal banen (fulltime + parttime)	11
Tabel 1F. Aantal banen per sector	12
Tabel 1G. Opleidingsniveau Niet werkende Werkzoekenden	12
Tabel 1H. Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden	13
Tabel 1I. Niet-werkende werkzoekenden	14
Tabel 1J. Beroepsbevolking	15
Tabel 1K. Uitkeringsgerechtigden (WW, WAO/AAW en ABW)	16
Tabel 1L. Bedrijventerreinen	17
Bijlage 3: SWOT's van het Waddengebied	19
Eilanden algemeen	20
Vaste wal algemeen	22
Industrie	24
Recreatie en toerisme Waddeneilanden	26
Recreatie en Toerisme vaste wal gemeenten	28
Energie en delfstoffenwinning	30
Landbouw	32
Visserij	34
Visserij (vervolg)	36
Bijlage 4: Toelichting op de projectideeën	39
Hoofdstuk 3.2: Industrie	39
Hoofdstuk 3.3. Recreatie en Toerisme	47
Hoofdstuk 3.4. Energie en delfstoffen	52
Hoofdstuk 3.5. Landbouw	57
Hoofdstuk 3.6: Visserij	60
Bijlage 5: Kanttekeningen	63
Bijlage 6: Lijst met afkortingen	65
Colofon	68

vvad anders

Bijlage 1:

Projectorganisatie duurzaam SEOW

Het duurzame SEOW is een product van de drie Waddenprovincies (Noord-Holland, Groningen en Fryslân) en de 18 aangrenzende Waddegemeenten.

De minister van Economische Zaken (EZ) heeft als opdrachtgever gefungeerd en heeft het proces gedurende de looptijd van het project aangestuurd.

Het projectteam bestaat naast één vertegenwoordiger vanuit EZ uit drie EZ-vertegenwoordigers van Waddenprovincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen en 3 EZ-vertegenwoordigers van de Waddegemeenten en -eilanden. De projectgroep heeft als schrijfgroep gefungeerd en is om de vier tot zes weken bijeengekomen.

De Stuurgroep, bestaande uit 3 gedeputeerden, 2 bestuurders van Waddegemeenten (waaronder de Waddeeilanden), een waarnemer vanuit het WaddenSeaForum (WSF) en onder leiding van een vertegenwoordiger van EZ heeft het duurzame SEOW tussentijds op hoofdpunten beoordeeld.

Naast de projectgroep en de stuurgroep heeft een klankbordgroep gefungeerd. De klankbordgroep die van tijd tot tijd concepten van deelproducten heeft becommentarieerd bestaat uit projectteamleden en vertegenwoordigers van ministeries van LNV, V&W, VROM en EZ en Defensie en de secretarissen van het RCW/CCW, de Stuurgroep Waddenprovincies, het OverlegOrgaan Waddeeilanden, de Vereniging van Waddezeegemeenten en het WSF. Hieronder een overzicht van de deelnemers bij het totstandkomen van het eindproduct.

Leden stuurgroep duurzaam SEOW

de Vries (plv. DG EZ, voorzitter)
van der Veen (EZ, secr)
Blok (EZ, vz. Klankbordgroep)
Schipper (ged. NH)
Bijman (ged. Frl)
Bleker (ged. Groningen)
Verhoeven (Ameland, OOW)
Bais (Den Helder) (VvW)
Enemark (WSF, waarnemer)

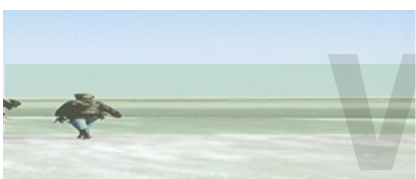
Leden projectgroep duurzaam SEOW

Van der Veen (EZ, voorzitter)
Mw. Kazemier (EZ, secr.)
Ros (NH)
Mw. De Pee (Frl)
Rietman (Gr)
De Vries (Harlingen, VvW)
Schuiten (Eemsmond, VvW)
Naaijer (Ameland, OOW)

Leden klankbordgroep duurzaam SEOW

Blok (EZ, voorzitter)
Projectgroep duurzaam SEOW
Boonstra (CCW, RCW)
Tromp (SWP)
Van der Velde (VvW)
Le Roux (OOW)
Sleijfer (VROM)
Nijboer (LNV)
Zijlstra (V&W)
Mudde (Defensie)
Enemark, de Jong (Waddezeeforum)
Hooft (LNV/Beheerplan)

vvad anders

Bijlage 2: Tabellen sociaal economische analyse

Tabel 1A. Oppervlakte en bevolkingsdichtheid

	Land oppervlak (ha)	Bevolkingsdichtheid, inwoners per km ²		
		1993	1996	2003
Fryslân				
Ameland	5.853	56,2	58,3	61,1
Bildt, het	9.214	107,0	108,6	114,4
Dongeradeel	16.964	143,4	143,3	147,1
Ferwerderadiel	9.767	91,0	90,7	91,1
Franekeradeel	10.264	201,6	198,5	204,2
Harlingen	2.520	606,4	602,9	617,5
Schiermonnikoog	3.897	24,2	24,9	25,7
Terschelling	8.823	52,0	53,4	53,5
Vlieland	4.056	26,9	28,2	30,6
Wûnseradiel	15.871	72,1	73,3	75,2
Totaal	87.229	115,1	115,3	118,6
Groningen				
Delfzijl	13.345	233,0	230,4	217,1
Eemsmond	18.996	84,9	85,5	90,5
Marne, de	16.750	67,1	65,8	66,7
Reiderland	9.872	71,8	71,6	71,6
Totaal	58.963	111,2	110,4	109,3
Noord-Holland				
Anna Paulowna	7.441	170,1	179,6	187,3
Den Helder	4.542	1.346,3	1.333,6	1.321,6
Texel	15.999	81,3	82,1	86,4
Wieringen	2.675	306,8	316,5	312,4
Totaal	30.657	310,0	311,6	313,6
Waddengebied				
Fryslân	335.750	179,9	182,3	190,6
Groningen	234.028	237,3	238,5	244,8
Kop van Noord-Holland (Corop)	105.435	319,8	327,0	343,1
Nederland	3.387.326	449,9	457,4	478,0

Bron: CBS (Statline)

Tabel 1B. Aantal inwoners per gemeenten (per 1 januari)

Gemeente	1993	1996	2003	% groei 1993 - 2003
Fryslân				
Ameland	3.289	3.413	3.576	8,7
Bildt, het	9.860	10.003	10.545	6,9
Dongeradeel	24.322	24.315	24.961	2,6
Ferwerderadiel	8.883	8.854	8.953	0,8
Franekeradeel	20.694	20.373	20.955	1,3
Harlingen	15.282	15.193	15.561	1,8
Schiermonnikoog	941	972	1.000	6,3
Terschelling	4.591	4.708	4.723	2,9
Vlieland	1.090	1.142	1.240	13,8
Wûnseradiel	11.444	11.628	119.35	4,3
Totaal	100.396	100.601	103.449	3,0
Groningen				
Delfzijl	31.088	30.743	28.972	-6,8
Eemsmond	16.119	16.237	17.196	6,7
Marne, de	11.245	11.022	11.180	-0,6
Reiderland	7.089	7.066	7.070	-0,3
Totaal	65.541	65.068	64.418	-1,7
Noord-Holland				
Anna Paulowna	12.660	13.361	13.940	10,1
Den Helder	61.149	60.573	60.026	-1,8
Texel	13.006	13.132	13.825	6,3
Wieringen	8.207	8.467	8.358	1,8
Totaal	95.022	95.533	96.149	1,2
Waddengebied	260.959	261.202	264.016	1,2
Fryslân	603.998	612.028	639.787	5,9
Groningen	555.397	558.113	572.997	3,2
Kop van Noord Holland	337.181	344.825	361.764	7,3
Nederland	15.239.182	15.493.889	16.192.572	6,3

Bron: CBS (Statline)

Gemeente	vestigings- overschot 1993-1997	vestigings- overschot 1998-2002	vestigings- overschot 1993-2002
Fryslân			
Ameland	95	107	202
Bildt, het	93	307	400
Dongeradeel	-376	179	-197
Ferwerderadiel	-293	-30	-323
Franekeradeel	-665	629	-36
Harlingen	-14	179	165
Schiermonnikoog	48	-13	35
Terschelling	151	-25	126
Vlieland	24	87	111
Wûnseradiel	-65	-136	-201
Totaal	-1.002	1.284	282
Groningen			
Delfzijl	-1.404	-928	-2.332
Eemsmond	-8	595	587
Marne, de	-401	194	-207
Reiderland	-67	332	265
Totaal	-1.880	193	-1.687
Noord-Holland			
Anna Paulowna	302	-111	191
Den Helder	-1.628	-474	-2.102
Texel	197	255	452
Wieringen	137	-99	38
Totaal	-992	-429	-1.421
Totaal Waddengebied	-3.874	1.048	-2.826

Bron: CBS

Vestigingssaldo:

Vestiging in een betreffende gemeente minus het vertrek uit diezelfde gemeente naar een andere gemeente

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

Tabel 1D. Opbouw van de bevolking (0-19, 20-64, 65+) in %.

Gemeente	0-19			20-64			65+		
	1993	1996	2002	1993	1996	2002	1993	1996	2002
Fryslân									
Ameland	26,3	25,2	25,4	58,6	60,4	61,8	15,2	14,4	12,9
Bildt, het	26,0	25,9	26,2	59,2	59,8	59,7	14,8	14,3	14,1
Dongeradeel	28,8	28,0	26,9	58,0	58,4	58,8	13,3	13,6	14,2
Ferwerderadiel	29,5	28,4	26,2	57,6	58,6	60,5	12,8	13,0	13,2
Franekeradeel	27,4	26,4	26,0	58,1	58,8	60,1	14,6	14,9	13,9
Harlingen	25,8	25,2	25,0	59,8	60,3	60,4	14,5	14,5	14,6
Schiermonnikoog	21,5	20,1	20,7	60,2	62,2	61,7	18,4	17,7	17,7
Terschelling	21,5	20,4	21,8	64,1	65,1	63,8	14,4	14,4	14,4
Vlieland	22,0	22,5	24,4	64,3	65,3	64,2	13,7	12,2	11,3
Wûnseradiel	29,8	28,9	27,8	58,0	59,0	60,1	12,2	12,1	12,2
Totaal	27,4	26,6	26,0	58,7	59,5	60,1	13,9	13,9	13,8
Groningen									
Delfzijl	23,4	24,0	23,8	62,8	61,5	59,7	13,7	14,5	16,5
Eemsmond	25,9	25,6	26,0	58,4	59,1	59,3	15,7	15,3	14,6
Marne, de	26,1	26,2	25,1	57,9	58,3	59,9	15,9	15,4	15,1
Reiderland	20,4	20,2	20,6	61,3	61,9	62,2	18,2	17,9	17,1
Totaal	24,2	24,4	24,3	60,8	60,4	59,9	15,1	15,3	15,8
Noord-Holland									
Anna Paulowna	28,6	27,5	27,3	62,1	63,1	62,1	9,3	9,5	10,1
Den Helder	25,1	24,4	24,0	63,1	63,1	62,3	11,8	12,5	13,4
Texel	25,5	25,3	24,6	59,8	60,1	59,9	14,6	14,6	14,0
Wieringen	24,6	24,1	23,7	60,9	61,3	60,6	17,8	14,0	14,7
Totaal	25,5	24,9	24,7	62,1	62,6	62,1	12,4	12,5	13,2
Waddengebied									
Fryslân	26,4	25,8	25,5	59,6	60,1	60,1	14,0	14,1	14,4
Groningen	23,2	22,7	23,0	62,4	62,9	62,6	14,4	14,5	14,4
Kop van N-H	27,0	25,7	25,5	61,9	63,1	62,3	11,1	11,3	12,2
Nederland	24,6	24,3	24,5	62,4	62,4	61,9	13,0	13,3	13,6

Bron: CBS

Tabel 1E. Aantal banen (fulltime + parttime) per gemeenten 1996 – 2002

Gemeente	1996	2002	%- groei 1996 - 2002
Fryslân			
Ameland	1.547	1.844	19,2
Bildt, het	2.516	3.037	20,7
Dongeradeel	8.864	9.665	9,0
Ferwerderadiel	2.401	2.535	5,6
Franekeradeel	7.033	7.583	7,8
Harlingen	5.578	5.808	4,1
Schiermonnikoog	444	569	28,2
Terschelling	1.920	2.447	27,4
Vlieland	631	671	6,3
Wûnseradiel	3.491	3.829	9,7
Totaal	34.425	37.988	10,4
Groningen			
Delfzijl	13.584	13.564	-0,1
Eemsmond	4.762	5.213	9,5
Marne, de	3.188	3.345	4,9
Reiderland	1.219	1.402	15,0
Totaal	22.753	23.524	3,4
Noord-Holland			
Anna Paulowna	3.413	4.102	20,2
Den Helder	28.729	27.038	-5,9
Texel	6.043	6.789	12,3
Wieringen	2.169	2.288	5,5
Totaal	40.354	40.217	-0,3
Waddengebied	97.532	101.819	4,3
Fryslân	231.245	274.916	18,9
Groningen	228.415	267.307	17,0
Kop van Noord-Holland	129.547	139.311	7,5
Nederland	6.435.355	7.618.350	18,4
% Waddengebied / NL	1,52	1,34	

Bron: LISA

Tabel 1F. Aantal banen per sector, standcijfer 2002

Sector	aantal	percentage
Industrie	11.892	11,68%
Land, jacht en bosbouw	9.051	8,89%
Recreatie en Toerisme	8.715	8,56%
Energie en delfstoffen	1.563	1,54%
Visserij	614	0,60%
deeltotaal	31.835	
Totaal aantal banen in Waddengebied	101.819	31,27%

Bron: LISA

Tabel 1G. Opleidingsniveau Niet werkende Werkzoekenden, op 1-9-2003

	Waddengebied		Nederland	
	aantal	percentage	aantal	percentage
< vbo	1.501,00	14,63	118.879	18,71
vbo mavo	3.794,00	36,98	204.461	32,19
mbo havo vwo	3.750,00	36,55	195.341	30,75
hbo	859,00	8,37	69.463	10,94
wo	230,00	2,24	34.909	5,50
nb	126,00	1,23	12.155	1,91
TOTAAL	10.260,00	100,00	635.208	100,00

Tabel 1H. Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden (euro per jaar)

Gemeente	1998	2000	% groei
Fryslân			
Ameland	23.100	23.700	2,6%
Bildt, het	21.300	22.400	5,2%
Dongeradeel	21.300	22.900	7,5%
Ferwerderadiel	22.600	23.400	3,5%
Franekeradeel	21.100	22.600	7,1%
Harlingen	20.500	22.400	9,3%
Schiermonnikoog	22.200	21.900	-1,4%
Terschelling	23.800	25.600	7,6%
Vlieland	24.800	25.600	3,2%
Wûnseradiel	22.000	23.900	8,6%
Totaal	21.549	23.036	6,9%
Groningen			
Delfzijl	22.100	23.300	5,4%
Eemsmond	20.400	22.200	8,8%
Marne, de	21.600	23.200	7,4%
Reiderland	20.000	21.500	7,5%
Totaal	21.344	22.788	6,8%
Noord-Holland			
Anna Paulowna	24.800	25.500	2,8%
Den Helder	22.000	23.600	7,3%
Texel	22.300	24.100	8,1%
Wieringen	23.500	25.100	6,8%
Totaal	22.543	24.053	6,7%
Waddengebied	21.870	23.355	6,8%
Fryslân	22.000	23.600	7,3%
Groningen	21.200	22.800	7,5%
Kop Noord-Holland	24.100	26.000	7,9%
Nederland	23.900	25.900	8,4%

Bron: CBS (Statline)

Besteedbaar inkomen: Het bruto-inkomen verminderd met de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten (o.a. alimentatie voor ex-partner) en de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting

Tabel 11. Niet-werkende werkzoekenden

(absoluut en percentage beroepsbevolking)

Cijfers zijn eindjaarcijfers.

Gemeente	1993		1996		2001	
	abs	%	abs.	%	abs.	%
Fryslân						
Ameland	202	16,68	274	20,06	134	8,55
Bildt, het	1.290	22,54	1.345	22,31	688	10,18
Dongeradeel	739	20,03	713	17,91	390	8,70
Ferwerderadiel	1.661	18,68	1.663	17,51	818	7,68
Franekeradeel	638	19,21	648	18,46	322	8,26
Harlingen	1.260	16,52	1.191	14,87	703	7,92
Schiermonnikoog	76	22,03	81	20,88	37	8,30
Terschelling	290	15,99	330	16,87	174	8,03
Vlieland	84	19,44	89	18,46	42	7,41
Wûnseradiel	599	14,03	639	13,88	261	4,95
Totaal	6.839	18,32	6.973	17,51	3.569	7,99
Groningen						
Delfzijl	969	17,00	1.093	17,29	700	10,23
Eemmond	374	10,69	672	16,23	433	9,57
Marne, de	2165	19,68	2.502	20,68	1.414	11,89
Reiderland	547	20,26	615	21,77	409	13,82
Totaal	4.055	19,80	4.882	19,23	2.956	11,27
Noord-Holland						
Anna Paulowna	450	16,67	475	9,50	197	3,03
Den Helder	3.625	14,80	3.850	15,28	1.993	7,67
Texel	650	11,61	725	14,80	375	5,68
Wieringen	300	15,00	325	9,56	134	3,53
Totaal	5.025	14,44	5.375	13,96	2.699	6,29
Waddengebied	15.919	16,75	17.230	14,91	9.224	8,10
Fryslân	40.942	18,12	42.504	17,42	23.436	8,49
Groningen	43.678	20,51	45.795	20,23	26.186	10,80
Kop van Noord-Holland	25.859	10,84	26.350	10,52	12.339	4,49
Nederland	830.000	12,96	860.000	12,87	488.428	6,68

Bron: CWI, CBS

Niet werkende werkzoekenden (NWW'ers): Totaal aantal ingeschreven personen welke bij inschrijving geen werk hebben, of minder dan 12 uur per week werken. Voorwaarde is dat de personen werk zoeken voor meer dan 12 uur per week.

Gemeente	1993	1996	2001	% groei 1993-2001
Fryslân				
Ameland	1.211	1.366	1.568	29,5
Bildt, het	3.690	3.980	4.483	21,5
Dongeradeel	8.891	9.498	10.657	19,9
Ferwerderadiel	3.322	3.510	3.900	17,4
Franekeradeel	7.627	8.008	8.880	16,4
Harlingen	5.722	6.028	6.759	18,1
Schiermonnikoog	345	388	446	29,3
Terschelling	1.814	1.956	2.166	19,4
Vlieland	432	482	567	31,3
Wûnseradiel	4.270	4.605	5.269	23,4
Totaal	37.324	39.821	44.695	19,7
Groningen				
Delfzijl	11.000	12.100	11.895	8,1
Eemsmond	5.700	6.320	6.840	20,0
Marne, de	3.500	4.140	4.525	29,3
Reiderland	2.700	2.825	2.960	9,6
Totaal	22.900	25.385	26.220	14,5
Noord-Holland				
Anna Paulowna	2.700	5.000	6.500	140,7
Den Helder	24.500	25.200	26.000	6,1
Texel	5.600	4.900	6.600	17,9
Wieringen	2.000	3.400	3.800	90,0
Totaal	34.800	38.500	42.900	23,3
Waddengebied	95.024	103.706	113.815	19,8
Fryslân	226.000	244.000	276.000	22,1
Groningen	213.000	226.325	242.520	13,9
Kop van Noord-Holland	238.500	250.500	274.796	15,2
Nederland	6.406.000	6.681.000	7.311.000	14,1

Bron: CBS

Beroepsbevolking: bevolking in de leeftijd van 15 tot 65 jaar dat minstens 12 uur per week werkt of wil werken

Tabel 1K. Uitkeringsgerechtigden (WW, WAO/AAW en ABW)

(absoluut en als percentage van de potentiële beroepsbevolking)

Gemeente	1996		2002	
	absoluut	in %	absoluut	in %
Fryslân				
Ameland	360	15,8%	255	10,6%
Bildt, het	1.285	19,5%	953	13,9%
Dongeradeel	3.065	19,2%	2.220	13,5%
Ferwerderadeel	1.040	17,8%	733	12,2%
Franekeradeel	2.300	17,2%	1.798	13,0%
Harlingen	2.215	21,8%	1.573	15,1%
Schiermonnikoog	115	17,8%	78	11,4%
Terschelling	435	13,0%	285	8,6%
Vlieland	115	14,4%	85	10,4%
Wûnseradiel	1.145	14,9%	843	10,6%
Totaal	12.075	18,1%	8820	12,8%
Groningen				
Delfzijl	4.155	20,1%	2.980	15,6%
Eemsmond	1.930	18,1%	1.473	13,2%
Marne, de	1.270	17,8%	988	13,3%
Reiderland	1.105	23,3%	913	19,5%
Totaal	8.460	19,6%	6353	15,0%
Noord-Holland				
Anna Paulowna	1.205	13,0%	928	9,7%
Den Helder	7.480	17,9%	5.753	14,0%
Texel	1.400	16,1%	1.040	11,4%
Wieringen	905	16,0%	682	12,2%
Totaal	10.990	16,8%	8.402	12,8%
Waddengebied	31.525	18,0%	2.3574,5	13,4%
Fryslân	72.175	17,7%	5.4383	12,8%
Groningen	74.655	19,4%	5.5908	14,3%
Kop van Noord-Holland	37.100	15,6%	3.3012	13,4%
Nederland	1.739.965	16,4%	1.348.875	12,4%

Bron: CBS (Statline)

Bijlagenboek

Potentiële beroepsbevolking: Het aantal inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar

WW : Werkloosheidswet

WAO : Wet op de arbeidsongeschiktheidsuitkering

AAW : Algemene Arbeidsongeschiktheidswet

ABW : Algemene bijstandswet

Gemeente	Netto oppervlakte	Uitgegeven	Uitgeefbaar	Uitgifte 1996-2002
Fryslân				
Ameland	19	17	2	5
Bildt, het	47	40	7	13
Dongeradeel	101	88	13	16
Ferwerderadeel	25	20	5	2
Frankeradeel	98	76	22	17
Harlingen	233	159	74	30
Schiermonnikoog	4	4	0	0
Terschelling	2	2	0	0
Vlieland	5	4	0	0
Wûnseradiel	30	26	3	6
Totaal	562	436	126	89
Groningen				
Delfzijl	752	377	376	53
Eemsmond	631	200	431	20
Marne, de	55	41	15	20
Reidermond	40	20	20	0
Totaal	1.478	637	841	94
Noord-Holland				
Anna Paulowna	8	5	2	3
Den Helder	189	152	38	8
Texel	43	43	0	4
Wieringen	17	14	3	1
Totaal	257	214	43	16
Totaal Waddengebied	2.296	1.287	1.009	199

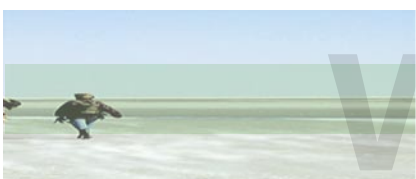
Bron: IBIS

wad anders

Een duurzaam
 sociaal-economisch
 ontwikkelingsperspectief
 voor het
 Waddengebied

Bijlagenboek

vvad anders

Bijlage 3: **SWOT's van het Waddengebied**

pagina

19

wad anders

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

Eilanden algemeen

Sterkten

Natuur en landschap zijn van hoge kwaliteit

Groene, ruime, rustige en veilige woon-, werk- en leefomgeving

Volop recreatiemogelijkheden

Geen congestie

Eilanden zijn goed bekend

Bestuur dicht bij de burger

Eigen cultuur, zelfredzaamheid en eigenwaarde op de eilanden is zeer goed (eilandgevoel)

Inkomenssituatie op de eilanden is zeer goed

Goede arbeidsattitude

Pro-actieve houding eilanden

Kansen

Samenwerking tussen overheden onderling, bedrijven onderling en overheden en bedrijven

Opkomst detachering en facilitaire bedrijvigheid

Dienstverlening volgt nieuwe bedrijvigheid (R&T)

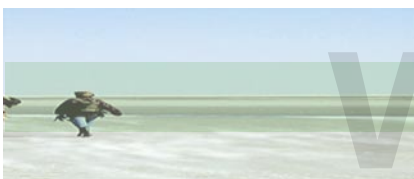
Opleiden van personeel

Updaten voorzieningenniveau

Benutten azc's op eilanden voor huisvesting

Inkomenssituatie op de eilanden ontwikkelt zich goed

Zuiderzeelijn en hogesnelheidslijn

Bijlagenboek

Zwakten

Eenzijdigheid sectorstructuur (toerisme en aanverwante dienstverlening)

Vrij grote druk op schaarse ruimte op de eilanden

Weinig werk voor hoog opgeleiden

Onvoldoende goed geschoold personeel

Relatief grote afstand tot economische centra

Tekort aan huisvestingsmogelijkheden voor personeel

Steeds minder mensen zijn bereid om in de horeca, detailhandel en schoonmaak op de eilanden te werken

Zeer hoge prijzen woningen op de eilanden (huisvestingswet)

Bedreigingen

(Inter-) nationaal beleid vooral gericht op conservering en bescherming van natuur en landschap; gevolgen via doorwerking in lokaal beleid en meer aanvullende regimes/wet- en regelgeving

Grenzen aan de ruimtegroei voor (econ.) activiteiten (strak keurslijf groei dorpen)

Beleid voor de Waddenzee komt vaak over de inwoners heen (draagvlakprobleem)

Randstedelijke benadering Waddengebied (tuintje voor stadsmens)

Bestuur verder af van de burger

2e woningproblematiek op eilanden

Verlies van eigenheid door migratie en toerisme

Aantasting authenticiteit door fakebeleving

Vaste wal algemeen

Sterkten

Ruimte voor nieuwe functies op de vaste wal

Groene, ruime en rustige woonomgeving

Geen congestie

Veilige woon-, werk en leefomgeving

Ruime (kwantitatief) arbeidsmarkt (vaste wal)

Goede arbeidsattitude

Bestuur dicht bij de burger

Kansen

Ruimte voor (econ.) activiteiten op de vaste wal

Dienstverlening volgt nieuwe bedrijvigheid (energie, logistiek, R&T)

Opkomst detachering en facilitaire bedrijvigheid

ICT, telewerken en decentralisatie

Samenwerking tussen overheden onderling, bedrijven onderling en overheden en bedrijven

Opleiden van personeel

Woningbouwcontingentering

Promotie van kuststrook

Vrijkomende boerderijen

Bijlagenboek

Zwakten

Relatief hoge werkloosheid op de vaste wal

Inkomenssituatie vaste wal is minder goed

Verouderde economische structuur (kust)

Relatief grote afstand tot economische centra

Tekort aan huisvestingsmogelijkheden voor (hoog opgeleid) personeel (NO-Groningen, Harlingen)

Geen dienstverleningsklimaat

Onvoldoende goed geschoold personeel

Weinig werk voor hoog opgeleiden

Afnemend voorzieningenniveau op vaste wal dat afgebroken wordt door concentratie en opschaling

Eigen cultuur, zelfredzaamheid en eigenwaarde op de vaste wal is beperkter t.o.v. de eilanden

Noordelijke vaste walschil is onbekend en daardoor onbemind; imago kuststrook

Bedreigingen

(Inter-) nationaal beleid vooral gericht op conservering en bescherming van natuur en landschap

Beleid voor de Waddenzee komt vaak over de Wadburger heen (draagvlakprobleem)

Randstedelijke benadering Waddenzee (tuintje voor stadsmens)

Woningbouwcontingentering

Updaten voorzieningenniveau

Vergrijzing bevolking

Zichzelf versterkend neg. imago kuststrook

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

Industrie

Sterkten

Diepzeehavens Eemshaven/Den Helder

Overige havens

Aanwezigheid natuurlijke grondstoffen (zout, gas, oliecondensaat)

Bestaande havengerelateerde industrie: Delfzijl (chemisch cluster), Den Helder (off shorecentrum)

Beschikbare ha.'s bedrijventerreinen

Bereikbaarheid via binnenwateren

Chloorverwerking

Eemscentrale

Geen congestie

Ruime arbeidsmarkt

Goede arbeidsattitude

Kansen

Thematisering/accenten/specialisatie per haven

Uitbreiding EU

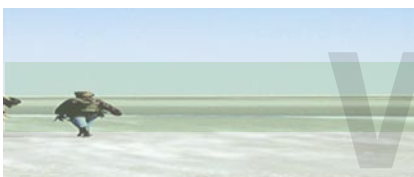
Vaargeulverdieping w.o. vaarweg Eemshaven

Energiecluster/Energy Valley

Samenwerking met haven Rotterdam (Groningen Seaports als dochterbedrijf) en Noordduitse havens

Duurzame bedrijventerreinen

Opwaardering route Amsterdam-Lemmer-Delfzijl

Zwakten

Eenzijdigheid industrie (Den Helder: marine, offshore, Delfzijl: chemie, scheepsbouw, Harlingen: zout, scheepsbouw)

Terugloop marine-activiteiten

Bereikbaarheid over water Harlingen

Concurrerende ruimteclaims bij verdere ontwikkeling haventerreinen

Stringent natuur- en milieubeleid

Onduidelijkheid externe werking

Chloortrein (m.n. buiten het gebied)

Kwalitatieve arbeidsmarktproblemen (interesse, scholing)

Ontbreken koolwaterstoffen (w.o. ethyleen) en ethanolfabriek

Imago (Eemshaven)

Onvoldoende ruimte tot verplaatsing van TESO

Verkeerscongestie Den Helder

Geen toestemming van medegebruik defensie-industrie

Bedreigingen

Beperkingen vanuit beleid/uitstraling (pkb, EU-richtlijnen, NB-wet)

Externe werking

Afbouw scheepsbouwsubsidies, toenemende concurrentie

Tekort natte bedrijventerreinen en kades Den Helder en Harlingen

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

Recreatie en toerisme Waddeneilanden

Sterkten

Groot areaal vrij toegankelijke natuur

Aanwezigheid strand, Waddenzee en Noordzee

Rust

Dicht netwerk fietspaden

Differentiatie in de verblijfsaccommodaties

Goed geoutilleerde VVV-organisatie

Veel natuurgericht publiek

Kleinschalige verblijfsaccommodaties

Kansen

Toenemende vrije tijd

Toename bestedingen in de horeca- en toeristische sfeer

Toenemende behoefte aan veiligheid en comfort bij recreatieconsument

Groeiende belangstelling voor cultuurtoerisme en actieve korte vakanties

Belangstelling voor natuurtoerisme: gericht op educatie en natuurbeleving

Groeiende groep senioren met belangstelling voor vakanties buiten het hoogseizoen

Inzet ICT bij werving toeristen

Bijlagenboek

Zwakten

Grote overheidsbemoeienis

Geen gerichte monitoring van toeristisch bezoek

Gebrek aan overleg tussen diverse toeristische actoren

Gebrek aan concurrentie

Bedreigingen

Houding lokale bevolking tegenover toeristen wordt kritischer

Consument wordt kritischer, toenemend belang prijs-kwaliteit verhouding

Toenemend aantal alternatieve bestemmingen: meer concurrentie als gevolg van lagere prijs en exotischer attracties

Recreatie en Toerisme vaste wal gemeenten

Sterkten

Rust en ruimte in landschap en natuur

Grote variatie in aanbod: plattelandstoerisme, cultuurhistorie, steden, Waddenzee, IJsselmeer

Gevarieerde cultuurhistorische elementen

Gevarieerdheid van het gebied, van zeer open tot zeer gesloten landschap

Kansen

Benutting van de behoefte van recreanten aan afwisseling

Groeiende belangstelling voor regionale cultuur

Consument zoekt rust en ruimte, natuur, cultuur

Overloopmogelijkheden van en naar andere gebieden

Stijgende vraag naar arrangementen, kwaliteit en producten op maat

Gebruik van oude tram en treinverbindingen als routes (skatebaan)

Vrijkomende historische en agrarische panden bieden mogelijkheden voor toeristische ontwikkelingen

Bijlagenboek

Zwakten

Onvoldoende bekendheid met het bestaande toeristische aanbod

Gebied heeft geen eenduidige identiteit

Onvoldoende kwaliteit en kwantiteit van recreatieve voorzieningen, bijvoorbeeld slechtweervoorzieningen

Onvoldoende dagrecreatieve mogelijkheden voor eigen bevolking

Zwakke samenwerking binnen het gebied en naar buiten toe

Ontbreken van aaneengesloten toeristische routes, overstapmogelijkheden en rustpunten op routes

Bedreigingen

Attracties weinig rendabel

Consument stelt steeds hogere eisen

Meer concurrentie van gebieden elders

Energie en delfstoffenwinning

Sterkten

- GAS** Aanwezigheid Groningenveld, Waddengas en ligging ten opzichte Noordzeevelden
- Productiefaciliteiten bestaande gaslocaties (Ameland, Zuidwal, e.d)
- Kennis en ervaring i.v.m. bestaande bedrijvigheid
- Werkgelegenheid sector T&U
- Eemscentrale
- Goede ICT-infra
- WIND** Hoge gemiddelde windsnelheid
- Voldoende ruimte voor oprichting windturbines
- Weinig bebouwing in naaste omgeving

Kansen

- GAS** Winning met nog minder natuureffecten
- Compensatie vanuit gasopbrengsten
- Meer werkgelegenheid en revenuen naar de regio zelf
- Uitbouw energiecluster/Energy Valley (gaswinning, gaskennis, gashandel) en aanverwante sectoren (metaal, onderzoek, onderwijs, dienstverlening)
- Uitkopen van schadelijke activiteiten in de Waddenzee
- Transitie naar duurzame energievoorziening
- Zekerheidsstelling energievoorziening
- Gasopslag in zoutkoepels en (half)lege gasvelden
- Liberalisering energiemarkt
- WIND** Provincies voldoen aan eigen windtaakstellingen door enkele grootschalige windlocaties nabij de Waddenzee en het opruimen van enkele solitaire turbines
- Nederland draagt bij aan z'n CO₂-winddoelstelling
-

Bijlagenboek

Zwakten

- GAS** Beperkingen vanuit beleid (pkb, NB-wet)
- Winning in gevoelig gebied
 - Beperkte directe werkgelegenheid in de regio zelf
 - Beperkte revenuen naar de regio zelf
- WIND** Beperkingen vanuit beleid (Stade, pkb, NB-wet)
- Plaatsing in gevoelig gebied (natuur-, vogelwaarden)
 - Concurrerende ruimteclaims (o.a. tuinbouw)

Bedreigingen

- GAS** Toenemend beperkend beleid (pkb, NB-wet)
- Publieke weerstand tegen gaswinning
 - Afstand tot machtscentra
 - Wegtrekken van gaswinners vanuit regio (incl. T&U)
 - Kans op schadeclaims
 - Tekort aan gekwalificeerd personeel
 - Risicocontouren(beleid)
 - Kans op bodemdaling en negatieve natuureffecten
- WIND** Toenemend beperkend beleid (pkb, nota Ruimte, NB-wet)
- Negatieve natuur- en landschapseffecten
 - Toenemende publieke weerstand tegen oprichting windturbines
-

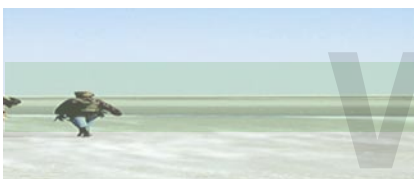
Landbouw

Sterkten

- Belangrijke economische drager, zeker qua areaal (vaste wal)
- Deel landbouwbedrijven is grootschalig en kapitaalkrchtig
- Efficiënte productiewijze
- Aanwezigheid natuurlijke grondstoffen voor streekproducten
- Glastuinbouw: voldoende ruimte, licht, schone lucht, schone grond
- 2e inkomen uit toerisme

Kansen

- Schaalvergroting (vaste wal)
 - Betaalde beheersactiviteiten: qua oppervlakte
 - Verbreding landbouw (teelt, handel, wind, R&T)
 - Verduurzaming landbouw (natuur, landschap)
 - Glastuinbouw (ook industriële) (vaste wal)
 - Omschakeling van teelten: pootaardappelen, bloembollenteelt
 - Agritoerisme (vaste wal)
 - Huisvesting seizoensarbeiders (eilanden)
 - Regionale-/streekproducten
 - Beperking intensieve veehouderij
 - Betere verkeersontsluiting
 - Verschijningsvorm/ alternatieve benutting bedrijfsgebouwen
 - Toename ketenproductie en certificering
 - Meer interactie tussen landbouw en lokale maatschappij
-

Zwakten

Eenzijdige productiestructuur

Nadruk op bulkproductie en dus weinig TW

Alternatieve ontwikkelingen beperkt door bestaande structuren en afzetketens

Sector groeit niet of langzaam (vaste wal)

Landbouwgrond neemt af

Gevoelig voor druk vanuit natuur en recreatie (eilanden, NH)

Verzilting

Bedreigingen

Eur. en nat. wetgeving (Habitat-/Vogelrichtlijn, pkb-Waddenzee, NB-wet, Flora- en Faunawet)

Afbouw EU-(subsidie) beleid

Schaalvergroting op de eilanden niet meer mogelijk

Externe werking

Beperkte economische betekenis afgezet tegen landelijke schaal

Onvoldoende spuicapaciteit/peilverhoging (vaste wal)

Verzuring nabij natuurgebieden

Dienstverlening aan landbouw kalft af

Eenzijdige productiestructuur

Glastuinbouw bedreigt openheid en duisternis

Glastuinbouw in Waddengebied mist achterland

Imago

Zeespiegelstijging/verzilting

Visserij

Sterkten

LAUWERSOOG

Dichtbij visgronden
Goede visserijvoorzieningen incl. afslag
Goede visserij T&U voorzieningen
Aanvoer vis uit buitenland per vrachtauto
Garnalenhandel/verwerking

HARLINGEN

Relatief dicht bij visgronden (in afstand)
Goede toegankelijkheid/wegennet
Goede visvoorzieningen incl. afslag
Goede toeleveringssector
Visverwerking/handel
Voldoende vestigingsruimte bedrijven

EEMSHAVEN

Relatief korte afstand visgronden Duitse bocht
Toegankelijkheid over land en water
Vestigingsruimte bedrijven

DEN OEVER

Groei jaaromzet afslag
Vishandel
Toegankelijkheid weg
Innovatieve visserijketen

DEN HELDER

Derde nationale afslag
Goede diepgang
Dichtbij visgronden
Vishandel en -verwerking
Innovatieve visserijketen

Bijlagenboek

Kansen (zie pagina 36)

Zwakten

LAUWERSOOG

Beperkte toegankelijkheid grote kotters
Ontbreken visverwerking
Vestigingsruimte bedrijven
Cumulatie van wet- en regelgeving
Afhankelijkheid garnalenaanvoer

HARLINGEN

Lange vaarafstand (in tijd, ook i.v.m. getijden)
Geen los- en aanlegfaciliteiten voor kleine vissersvaartuigen (tot 12 meter)
Cumulatie van wet- en regelgeving
Onderhouds- en reparatiebedrijven
Diepgang haven
Schelpdiersteiger niet met auto bereikbaar

EEMSHAVEN

Geen visafslag
Zeer beperkte visserijvoorzieningen
Afwezigheid onderhouds- en reparatiebedrijven
T&U op afstand (Delfzijl)
Cumulatie van wet- en regelgeving (visquota)

DEN OEVER

Beperkte toegankelijkheid grote kotters
Lange vaarafstand
Cumulatie van wet- en regelgeving
Financiële positie afslag

DEN HELDER

Afslag neemt aan belang af
Cumulatie van wet- en regelgeving
Financiële positie Den Helder

Bedreigingen (zie pagina 37)

Visserij (vervolg)

Kansen

Samenwerking afslagen

Aanleg visserijhoek Eemshaven

Duurzame geïntegreerde visserij

Kokkelzaad opvissen/uitzaaien

Duurzame ontwikkeling schelpdiervisserij (ODUS)

Mosselpercelen naar stabielere locaties

Viskweek

Kleinschalige oesterkweek

Televeilen (breder koperspubliek, koopkrachtverhogend, prijsnivellerend)

Verbeteren dienstverlening (e-commerce)

Bedreigingen

Aanscherping EU- en nationaal beleid (quota, zeedagen, gesloten gebieden)

Cumulatie van beleid/vergunningen

Lange procedures, trage besluitvorming op basis van emoties naast feiten

Strijdigheid doelstellingen m.b.t. marktordening en natuur-/milieubehoud

Dienstverlening kalft af bij visserij

Bemanningsprobleem/opleidingen

Hoge olieprijsen

Te hoge voedselreservering voor vogels

Niet mogen vissen naar mosselzaad en halfwas op platen

Inperking visgronden door platforms, ecoplots windmolenparken en pijpleidingen

Verouderende vloot

Bedreiging afslagen door contractvisserij

Onderlinge concurrentie tussen visserijhavens

Ontwikkeling marinehaven Den Helder

Hogere kosten vergunningen en kwaliteitscontroles

vvad anders

Bijlage 4: Toelichting op de projectideeën

In deze bijlage worden de projecten, welke reeds zijn beschreven in het duurzame SEOW, nader toegelicht.

Hoofdstuk 3.2: Industrie

A1: Level Playing Field in het Waddengebied

Wat gaan we doen?

Een studie uitvoeren naar het level playing field van het bedrijfsleven in het trilaterale Waddengebied.

In het Waddengebied wordt door het (vooral industriële) bedrijfsleven vaak opgemerkt dat er in het Nederlandse deel van de Waddenzee een zwaardere regelgeving geldt dan in het Duitse en het Deense deel. Hoewel voor delen van de gehele Waddenzee of voor onderdelen van natuur- en milieuwetgeving al onderzoek is uitgevoerd, verdient het de aanbeveling dat voor het trilaterale Waddengebied¹ in zijn geheel een studie naar het Level Playing Field van het bedrijfsleven wordt uitgevoerd. Gedacht kan dan worden aan de onderwerpen Habitat- en Vogelrichtlijn, de Europese Kaderrichtlijn Water maar ook aan extra nationale wetgeving betreffende baggerspecienormen, grensinspecties, milieu- en veiligheidswetgeving. Op deze manier zou gewerkt kunnen worden aan geïntegreerd beheer van kustgebieden.

Wie gaan de kans oppakken?

Samenwerkende provincies in samenwerking met het Wadden Sea Forum (WSF) en het bedrijfsleven.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

A2: Samenwerkende havens

Wat gaan we doen?

Een onderzoek starten naar samenwerkingsvormen tussen de havens. In het kader van de internationalisering en de schaalvergroting van havens verdient het de aanbeveling onderzoek te doen naar samenwerkingsvormen tussen de Waddenhavens en andere havens van Rotterdam en Amsterdam, maar ook met de havens rond het Eems-Dollard gebied. Hierbij valt te denken aan samenwerking met betrekking tot het afstemmen van logistieke goederenstromen, port security maar ook aan vormen van bedrijfsmatige samenwerking.

Wie gaan de kans oppakken?

De Samenwerkende WaddenProvincies in samenwerking met de Regionale Commissie Noordelijke Zeehavens en de betreffende gemeenten.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

¹ Dit is het Waddengebied van Den Helder tot en met Esbjerg (Denemarken)

B: Havenprofielen**Wat gaan we doen?**

Om de noodzakelijke clustering/thematisering van bedrijven te stimuleren dient er onderzoek gestart te worden naar de mogelijkheden hiervan. Hiermee kan op bepaalde plaatsen in het Waddengebied in bepaalde sectoren een kritische massa van bedrijvigheid worden bereikt. Onderzoek naar deze clustering/thematisering kan er toe bijdragen dat bepaalde Waddenhavens een (nog) duidelijker profiel krijgen. Op basis van gemaakte profielen dienen provincies en gemeenten dan keuzes te maken voor bepaalde sectoren. Op basis van deze havenprofielen kan ook nog duidelijker (inter-)nationaal geacquireerd worden.

Wie gaan de kans oppakken?

De betreffende gemeenten en provincies in samenwerking met de Regionale Commissie Noordelijke Zeehavens (RCNZ).

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

C1: 'Groene' sloop van schepen**Wat gaan we doen?**

Nader onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor commerciële, maar ook milieuvriendelijke sloop. In de Eemshaven bestaan serieuze plannen voor de bouw van de eerste groene scheepsontmantelingswerf ter wereld. De Stichting Tanker Ontmanteling Platform (STOP) wil over ruim een jaar met de milieuvriendelijke sloop van enkelwandige tankers en boortorens beginnen. De onderneming die Ecodock gaat heten moet tussen de 75 en 180 arbeidsplaatsen genereren. De Europese Unie wil dat er voor 2007 in Europa totaal 1.300 enkelwandige tankers uit de vaart worden genomen en ontmantelen gezien het risico op scheepsrampen. Deze werf moet een voorbeeldfunctie krijgen en het concept moet over de hele wereld verspreid worden. Het wordt een demonstratiewerf. Er is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Op basis hiervan vindt nadere besluitvorming plaats.

Wie gaan de kans oppakken?

VROM, V&W, provincie en gemeenten in samenwerking met Groningen Seaports en Eco Dock.

Wanneer?

Na het verschijnen van de haalbaarheidsstudie.

Wat gaan we doen?

Handhaven van huidige parkeerlocaties voor platforms. Omdat het tijdelijk parkeren van platforms goed past binnen het huidige economische profiel van Den Helder (en momenteel op een milieu- en natuurneutrale wijze plaatsvindt) en alternatieve parkeerlocaties in de nabijheid van Den Helder ontbreken, wordt voorgesteld de huidige parkeergelegenheid van platforms ten behoeve van onderhoud en demontage nabij Den Helder te handhaven. Op de huidige locatie, Gat van de Stier, mogen tijdelijk, in afwachting van onderhouds- en reparatiewerkzaamheden in de haven van Den Helder, platforms worden geparkeerd. Deze faciliteit wordt binnen drie jaar beëindigd volgens de pkb-Waddenzee van 2001. Het gaat hier om voortzetting van een bestaande situatie die vanwege nationale horizonoverwegingen wellicht niet wenselijk is.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord Holland, gemeente Den Helder en projectbureau Kop en Munt.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk.

C3: Kleine luchtvaart Den Helder**Wat gaan we doen?**

Het mogelijk (blijven) maken van kleine commerciële luchtvaart nabij Den Helder.

De luchthaven van Den Helder is essentieel voor de regionale economie. Primair is het de helihaven voor de Koninklijke Marine maar ook de basis voor de Kustwacht en de search-and-rescuetaak. Daarnaast is het civiele deel het operationele centrum voor de bevoorrading van de platforms off shore voor de gaswinning. Verder wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een derde tak: commerciële luchtvaart met kleine vaste vleugelvliegtuigen. Om dit mogelijk te maken moeten deze toestellen aanvliegen over het diepe westelijke deel van de Waddenzee. Onderzoek van Alterra naar de effecten op het milieu heeft plaatsgevonden en duidt vooralsnog niet op bezwaren. Effectuering van deze derde tak moet niet op voorhand onmogelijk worden gemaakt.

Wie gaat de kans oppakken?

Gemeente Den Helder en Den Helder Airport BV.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk na verschijnen van SEOW.

D: Duurzaamheid van bedrijventerreinen

Wat gaan we doen?

Het oppakken van het thema duurzaamheid bij aanstaande revitalisering en transformatie van bedrijventerreinen.

Alle Waddenzeehavens en grote bedrijventerreinen dienen in 2030 getransformeerd te zijn tot duurzame havens en duurzame bedrijventerreinen. Duurzaamheid in dit verband betekent het verbeteren van het bedrijfseconomische resultaat, de vermindering van milieubelasting en innovatief ruimtegebruik (onder andere intensief ruimtegebruik) en parkmanagement. Een dergelijke ontwikkeling past goed bij het profiel van een duurzame Waddenregio.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincies, gemeenten in samenwerking met NOVEM en het bedrijfsleven.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

E: Internationale marktverkenning

Wat gaan we doen?

De regionale marktpartijen zullen een internationale marktverkenning uit laten voeren als gevolg van uitbreiding van Europese Unie.

Als gevolg van de uitbreiding van de Europese Unie zullen in de toekomst de logistieke stromen in het gebied van Noordoost Europa toenemen en veranderen. Onderzocht dient te worden waar de kansen liggen voor de markt (reders, verladers, vervoerders) in het Waddengebied.

Wie gaan de kans oppakken?

Ministerie van EZ in samenwerking met reders, verladers, vervoerders, het regionale bedrijfsleven en de Kamers van Koophandel.

Wanneer?

Na het verschijnen van het SEOW.

F1: Verdieping van de vaarweg Boontjes

Wat gaan we doen?

Opstarten planstudie voor vaarweg Boontjes.

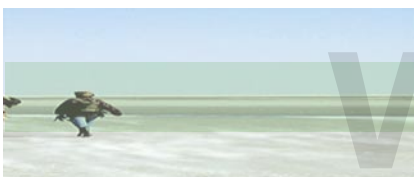
Directie IJsselmeergebied van ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft een studie "Verkenning vaarweg Amsterdam-Harlingen" uitgevoerd. In de aanbevelingen wordt geadviseerd over de Boontjes een planstudie op te starten omdat een geringe verdieping van de drempel al een verbetering van de aspecten bereikbaarheid en efficiency betekent.

Wie gaan de kans oppakken?

V&W, Gemeente Harlingen en lokaal bedrijfsleven.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk.

Wat gaan we doen?

Het kabinet dient een onderzoek uit te voeren naar de effecten van een mogelijke verdieping van een of meer vaargeulen in het pkb-gebied. In de pkb-Waddenzee is dit toegezegd. Gezien de beperkte financiële middelen van het Rijk wordt gepleit voor een meer gefocust onderzoek naar de belangrijkste vaargeulen naar Den Helder, Harlingen en de Eemshaven.

Wie gaat de kans oppakken?

Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk.

F3: Uitbreiden haventerrein Harlingen

Wat gaan we doen?

Op voorhand overwegen de tekst van de pkb-Waddenzee van 2001 aan te passen.

Door de gemeente Harlingen wordt al jarenlang aangedrongen op een nieuwe buitendijkse haven. Voorgesteld wordt dat de gemeente Harlingen en de provincie Fryslân een studie gaan uitvoeren naar mogelijke significante natuurschade als gevolg van deze uitbreiding. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar nut en noodzaak van een dergelijke haven. Onder voorwaarde dat dit project dient te voldoen aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, dient op voorhand overwogen te worden de tekst van de pkb-Waddenzee van 2001 in die zin aan te passen dat deze activiteit ruimtelijk- technisch mogelijk wordt gemaakt.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeente Harlingen in samenwerking met de provincie Fryslân.

Wanneer?

Tijdstip wordt overgelaten aan de gemeente Harlingen.

F4: Uitbreiden haventerrein Den Helder**Wat gaan we doen?**

Op voorhand overwogen de tekst van de pkb-Waddenzee van 2001 aan te passen.

Door de gemeente Den Helder en de provincie Noord-Holland wordt al jarenlang aangedrongen op een nieuwe buitendijkse haven ter verplaatsing van TESO-haven waarbij ook extra kaderuimte gecreëerd kan worden voor de productie, onderhoud en assemblage van offshore windturbines en ten behoeve van de steeds grotere schepen van de Marine. De verplaatsing van de TESO-haven is nodig in verband met het verminderen van de verkeerscongestie in Den Helder tijdens een aantal hoogtijdagen en daarmee het verhogen van de leefbaarheid in Den Helder. Onder de voorwaarde dat dit project dient te voldoen aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, dient op voorhand overwogen te worden de tekst van de pkb-Waddenzee van 2001 in die zin aan te passen dat deze activiteit ruimtelijk-technisch mogelijk wordt gemaakt.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeente Den Helder in samenwerking met de provincie Noord Holland.

Wanneer?

Tijdstip wordt overgelaten aan de gemeente Den Helder.

F5: Sluis Delfzijl**Wat gaan we doen?**

Onderzoek starten hoe de sluis geschikt gemaakt kunnen worden voor tweebaksduwvaart.

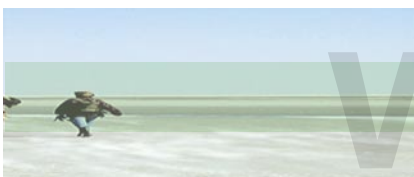
De vaarroute van Lemmer naar Delfzijl wordt geschikt gemaakt voor tweebaksduwvaart. Knelpunt is echter de sluis bij Delfzijl. In deze sluis is maximaal 144 meter beschikbaar terwijl de tweebakseenheid 185 meter lang is. Er dient onderzocht te worden of en hoe de sluis geschikt kunnen worden gemaakt voor tweebaksduwvaart.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Groningen en Ministerie V&W.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

Wat gaan we doen?

Intensief samenwerken binnen defensiegelieerde bedrijven en bedrijven daarbuiten.

Er bestaan economische kansen daar waar clusters van hoogwaardige innovatieve aan defensiegelieerde bedrijven ontstaan. Op deze manier ontwikkelen zich ketens van hightech toelevering- en uitbestedingsrelaties in een marinecluster te Den Helder. Daar waar mogelijk wordt ook actief ingespeeld op andere gebruikstoepassingen in andere meer civiele sectoren. Ook de export naar andere landen biedt hier kansen.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord-Holland, Kop en Munt in samenwerking met Stichting ATO (Associatie Technologie Overdracht) waarin vertegenwoordigd zijn het lokale bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, ECN en Defensie.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

G2: Samenwerking marine en technologisch onderwijs in Den Helder

Wat gaan we doen?

(Om)scholen van (oud-)marine en overig maritiem personeel. Op het gebied van opleidingen (technische opleidingen en het scholen van ex-militairen voor andere sectoren) bestaan kansen die kunnen leiden tot win-/winsituaties. Te denken valt aan het situeren van nieuwe technische opleidingen/opleidingsinstituten ten behoeve van de marine en de maritieme industrie alsmede ook (omscholings-)mogelijkheden voor (toekomstig) oud marinepersoneel ten behoeve van andere sectoren (politie, bewaking, en dergelijke).

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord-Holland, Kop en Munt in samenwerking met Stichting ATO (Associatie Technologie Overdracht) waarin vertegenwoordigd zijn het lokale bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, ECN en Defensie.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

G3: Civiel medegebruik van het marinebedrijf**Wat gaan we doen?**

Intensiever samenwerken tussen defensie en de marktsector (van ontwikkelingsfase tot het bouwen van (militaire) schepen en het onderhoud hiervan) gericht op het vermarkten van de militair-technische kennis is een ontwikkelingskans. Ook dient actief gezocht te worden naar toepassingen in andere sectoren. Hier liggen mogelijk ook kansen voor de export. Daarnaast zijn er kansen om meer samenwerking met het regionale bedrijfsleven te zoeken op het gebied van laagwaardig technisch onderhoud. Tevens liggen er kansen op het (mede-) gebruik van bepaalde voorzieningen als bijvoorbeeld kades en (onderhouds-) werven voor commerciële doeleinden.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord-Holland, Kop en Munt in samenwerking met Stichting ATO (Associatie Technologie Overdracht) waarin vertegenwoordigd zijn het lokale bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, ECN en Defensie.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

G4: Onderhoud rijksvaartuigen**Wat gaan we doen?**

Ter compensatie van het wegvallen van werkgelegenheid bij de rijksoverheid (Defensie) wordt voorgesteld het onderhoud van alle rijksvaartuigen uit te besteden bij werven in Den Helder.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord-Holland, Kop en Munt in samenwerking met Stichting ATO (Associatie Technologie Overdracht) waarin vertegenwoordigd zijn het lokale bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, ECN en Defensie.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

G5: Centrum voor veiligheid en milieu op zee**Wat gaan we doen?**

Het vestigen van een expertisecentrum in Den Helder of althans onderzoek hiernaar.

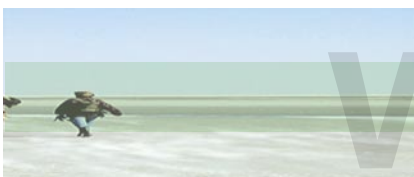
Het nieuw op te richten expertisecentrum olie- en chemicaliënbestrijding dient gevestigd te worden in Den Helder. Dit centrum moet de noodzakelijke kennis op dit terrein op peil brengen en houden en kan snel en adequaat ingezet worden bij incidenten en rampen op de Noordzee.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeente Den Helder is trekker.

Wanneer?

Actie is al in gang gezet.

A1: Benutten culturele identiteit Waddengebied

Wat gaan we doen?

Het project heeft als doel om de concurrentiepositie van het Waddengebied op de toeristisch-recreatieve markt te versterken.

Hierbij kan gedacht worden aan cultuurhistorische wandel- en fietstochten, het opknappen van cultuurhistorisch erfgoed en het beter ontsluiten hiervan. Dit past prima in ontwikkelingen als het LanceWadproject². Ook liggen er mogelijkheden voor het stimuleren van meerdaagse (natuur- en milieu-)congressen, -opleidingen en cursussen. Ook het oprichten van sanatoria en privé-klinieken zou prima passen bij de identiteit van het Waddengebied.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeenten, provincies en VVV.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk.

2 LanceWad: Landschap en cultureel erfgoed van de Waddenregio. Het project heeft tot doel: (1) het inventariseren en waarderen van het landschap en het cultureel erfgoed, (2) het verrichten van onderzoek naar de belevingswaarde van het gebied en (3) het doen van voorstellen voor duurzaam behoud, benutting en beheer.

A2: Lokale exploitatie van de vuurtorens

Wat gaan we doen?

Kansen verkennen voor alternatieve functies van vuurtorens op gebied van recreatie en toerisme.

Door bezuinigingen bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en voortschrijdende technologie is er een discussie gaande over het wel of niet sluiten van een aantal vuurtorens op de Waddeneilanden. Na het eventueel beëindigen van de huidige functie van (een deel van) de vuurtorens (zeeverkeersposten) kunnen de vuurtorens in de toekomst een alternatieve functie op gebied van recreatie en toerisme krijgen (hotels, recreatieve uitzichtposten, musea).

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeenten, ondernemers en musea.

Wanneer?

Als het besluit over een eventuele sluiting van vuurtorens is genomen.

A3: Compensatie buitengebruik stelling CSK**Wat gaan we doen?**

Met Defensie zou gesproken kunnen worden over compensatie van werkgelegenheidsverlies.

De gemeente Vlieland heeft aangegeven dat er al geanticipeerd wordt op de buitengebruikstelling van het CavalerieSchietKamp (CSK). Dit betekent verlies van werkgelegenheid. Een aantal mensen heeft al een betrekking elders gevonden. De gemeente ziet geen heil in andere aanvullende activiteiten (zoals toeristisch-recreatief gebruik) op het CSK. Nader overleg tussen het ministerie van Defensie en de gemeente Vlieland kan resulteren in het vinden van compensatie van werkgelegenheidsverlies.

Wie gaan de kans oppakken?

Defensie en gemeente Vlieland.

Wanneer?

Zo spoedig mogelijk.

A4: Toeristische Informatie Faciliteit Fryslân (TIFF)**Wat gaan we doen?**

Het project heeft tot doel 'het ontsluiten' van de toeristische informatie op een moderne, aansprekende en niet-milieu belastende manier. Zo kan een verbeterde informatievoorziening, een goede toeristengeleiding, cultuur-/natuurbeleving en een betere regiomarketing ontstaan. Binnen het project zal Ameland de proeftuin voor de technologie zijn.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Fryslân en Gemeente Ameland.

Wanneer?

Aantal deelprojecten is reeds gestart

A5: Huisvesting seizoensarbeiders**Wat gaan we doen?**

Het plan is om de betreffende gemeenten op mogelijkheden te attenderen en nader uit te werken.

Voornamelijk op de Waddeneilanden is het voor de toeristische sector problematisch om de seizoensgebonden medewerkers te huisvesten.

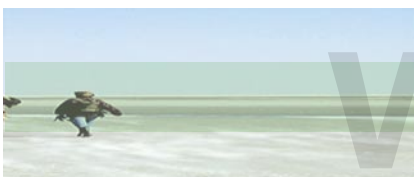
Temeer omdat in het toeristische seizoen de bezettingsgraad van de mogelijke onderkomen hoog is. Door het vrij komen van enkele voormalige asielzoekerscentra ontstaat een kans om deze medewerkers tijdelijke huisvesting te geven.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeenten en seizoenswerkgevers.

Wanneer

Zo spoedig mogelijk.

Wat gaan we doen?

Zoeken naar manieren om het Waddengebied als geheel meer te laten profiteren van het toeristisch-recreatief verkeer.

Bij een geïntegreerd toeristisch Waddenbeleid valt te denken aan een (internationale/trilaterale) marketingfilosofie voor het totale Waddengebied met profielen voor elk apart eiland en het vaste land per provincie.

Verder het informeren over mogelijkheden in het totale kustgebied (meer samenhang eilanden – kustgemeenten) en het verzamelen van data (continu marktonderzoek en periodieke verslaglegging daarvan aan betrokken gemeenten). Nadere uitvoering en facilitering van dit proces vindt voor Ameland plaats in een zogenaamde kustpilot in het kader van de Vernieuwde Toeristische Agenda van het Ministerie van Economische Zaken.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeenten, provincies en VVV.

Wanneer?

Na het verschijnen van het SEOW.

B2: Duurzaamheidscentrum Lauwersoog

Wat gaan we doen?

Een haalbaarheidsstudie uitvoeren naar een duurzaamheidscentrum.

Het Duurzaamheidscentrum Lauwersoog streeft naar een duurzame ontwikkeling in de regio en wil daarmee aanjager en initiatiefnemer zijn van duurzame projecten. Het centrum geeft ruimte aan verschillende demonstraties, pilots en experimenten op het gebied van duurzame energie- en watertoepassingen. een Natuurschool, een conferentieoord, horeca, een verkooppunt voor waddenproducten, regionale duurzaamheidsinitiatieven en een archeologisch informatiepunt. Tenslotte ziet het Duurzaamheidscentrum Lauwersoog zich als kristallisatiepunt van transitie naar een duurzame samenleving. Hiermee sluit het centrum aan bij belangrijke ontwikkelingen in de regio, zoals Energy Valley.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Groningen, gemeente de Marne en Gasunie.

Wanneer?

Aan het duurzaamheidscentrum wordt nu reeds gewerkt.

B3: Ontwikkelingspotentie Den Helder**Wat gaan we doen?**

Projecten ontwikkelen met als thema's maritiem toerisme, nautisch erfgoed en Wadtoerisme.

Het toeristische potentieel van de stad is groot. Vooral het maritieme toerisme is uniek en biedt kansen voor de regionale economie. De aanwezigheid van de koninklijke marine, de jacht- en visserijhavens en de defensiegeschiedenis bieden, in combinatie met strand- en wadtoerisme, een breed toeristisch palet. Projecten kunnen worden ontwikkeld op het gebied van versterking maritiem toerisme en herstel nautisch erfgoed, kunst en cultuuractiviteiten en strand- en wadtoerisme. Om dit optimaal te benutten dient onder andere ingezet te worden op een uitbreiding van het aantal ligplaatsen in de nabijheid van de oude rijkswerf.

Wie gaan de kans oppakken?

Gemeente Den Helder, provincie Noord Holland en projectbureau Kop en Munt.

Wanneer?

Na het verschijnen van het SEOW.

C1: Accommoderen autonome groei watersportrecreatie**Wat gaan we doen?**

Binnen de drie Waddenzeeprovincies werken aan een nieuw watersportconvenant. Het gaat hierbij om zowel kwaliteitsverbetering van de jachthavens alsmede een uitbreiding van het aantal ligplaatsen.

Gedurende een lange reeks van jaren is er sprake van een autonome groei van de watersportrecreatie op de Waddenzee. In de jachthavens uit zich dit in toenemende mate in veiligheidsproblemen en milieuwetgevingvraagstukken. Er dient dan ook een integrale aanpak bij de ontwikkeling van jachthavens te komen waarbij ingegaan wordt op:

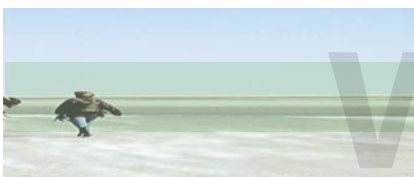
- de mogelijkheid om in de jachthavens te schuilen bij noodweer;
- de jachthavencapaciteit in relatie tot veiligheid en milieu;
- de relatie met IJsselmeerwatersport en andere zoetwaterhavens;
- de mogelijkheden voor ligplaatsreserveringen en dosering bij sluizen;
- de omvang van de Noordzeevaart en
- de totale recreatiegroei in relatie tot een capaciteitsbenadering per m².

Wie gaan de kans oppakken?

Provincies, gemeenten en de Hiswa.

Wanneer?

Er wordt reeds gewerkt aan nieuw watersportbeleid.

Wat gaan we doen?

Onderhandelen over intentie-overeenkomst tussen publieke en private partijen om te komen tot uitvoering.

De aanleg van een randmeer tussen de gemeente Wieringen en Wieringermeer is een extra impuls voor de leefbaarheid en de recreatie in het gebied.

Het randmeer biedt nieuwe kansen voor bedrijven, een verbetering van het waterbeheer in het gebied en de realisatie van een ecologische verbindingssas tussen het IJsselmeer en de Noordzee. Op basis van een ontwikkelingscompetitie vinden er nu onderhandelingen plaats tussen publieke en private partijen ten einde te komen tot een intentieovereenkomst tot uitvoering van het project.

Wie gaan de kans oppakken?

Uit de ontwikkelingscompetitie is een top vijf van private partijen gekomen.

Met de nummer één, Lago Wirense (Volker Wessels Stevin Bouw & Vastgoedontwikkeling Nederland, Boskalis en Witteveen+Bos), vinden nu onderhandelingen plaats met de publieke partijen (gemeente Wieringen en Wieringermeer, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en de provincie Noord-Holland).

Wanneer?

Looptijd project : 2006-2015.

Hoofdstuk 3.4. Energie en delfstoffen

A1: Gaswinning binnendijks

Wat gaan we doen?

Overeenkomstig de vigerende pkb-Waddenzee van 2001 mogen in de Waddenzee geen proefboringen naar gas worden uitgevoerd en wordt geen toestemming gegeven voor winning van gas op nieuwe locaties in de Waddenzee. Zolang niet alle onzekerheden en twijfels over mogelijk blijvende aantasting van de Waddenzee in voldoende mate zijn weggenomen, worden ook geen nieuwe vergunningen verleend voor proefboringen naar en winning van gas.

De AdviesGroep Waddenzee (AGW)/commissie Meijer heeft in maart 2004 ondermeer over de toelaatbaarheid van gaswinning geadviseerd. Volgens de AGW bestaan er geen ecologische redenen voor het afzien van winning indien deze aan strikte natuurgrenzen wordt gebonden. Bij een goedgekozen en goed te berekenen maximaal toelaatbare bodemdalingssnelheid van de diepe ondergrond is, naar de mening van de AGW, geen natuurschade te verwachten. Door gebruikmaking van de techniek van schuin boren kan het gas bovendien vanaf locaties buiten de Waddenzee worden gewonnen.

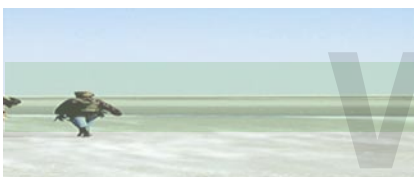
Het kabinet is van oordeel dat op basis van alle thans beschikbare informatie de onzekerheden en twijfel over de gevolgen van gaswinning in voldoende mate zijn weggenomen. De gegevens en adviezen wijzen alle in dezelfde richting, namelijk dat gaswinning binnen strikte randvoorwaarden mogelijk is zonder significante gevolgen voor de natuur. Ook de onzekerheden over de effecten van bodemdaling door gaswinning worden als gering gekwalificeerd. Daarbij tekent het kabinet aan dat de natuur zich weliswaar niet voor 100% laat voorspellen, maar dat eventueel afwijkende gedragingen van de natuur via het 'hand aan de kraan' principe kunnen worden ondervangen. Ter voorbereiding van de kabinetsreactie heeft het kabinet overleg gevoerd met ondermeer gemeentelijke en provinciale bestuurders van het Waddengebied.

Wie gaan de kans oppakken?

De ministeries van EZ, VROM, LNV en V&W.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

Wat gaan we doen?

Haalbaarheidsstudies uitvoeren en benodigde infrastructuur aanleggen. Onder meer in verband met de uitputting van de bestaande Engelse gasreserves, wordt al geruime tijd gesproken over de mogelijke aanleg van een gastransportleiding tussen Noord-Nederland (in aansluiting op het bestaande leidingnet over land) en Engeland ten behoeve van de aanvoer van Russisch aardgas. Gezien de aanwezigheid van (half)lege gasvelden en zoutkoepels in Noord-Nederland, kunnen in dit verband ook de regionale mogelijkheden tot gasopslag van betekenis zijn.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincies, Gasunie, NAM en bedrijfsleven.

Wanneer?

Plannen zijn al in voorbereiding.

A3: LNG-aanvoer**Wat gaan we doen?**

Haalbaarheidsstudies uitvoeren en benodigde infrastructuur aanleggen. In verband met de aanwezige gasinfrastructuur, de havenfaciliteiten en de ambities van betrokken energiebedrijven, lijkt een toekomstige aanvoer van vloeibaar aardgas per schip in de Eemshaven kansrijk. Het zou daarbij bijvoorbeeld kunnen gaan om aardgas dat elders op de wereld als bijproduct van de oliewinning wordt gewonnen en tot dusver deels wordt afgefakkeld. Eerder op dit gebied ontwikkelde projecten zijn vanwege economische redenen tot dusver nog niet uitgevoerd, maar kunnen bij toename van de aardgasprijzen economisch interessant zijn.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Groningen, bedrijfsleven en Groningen Seaports.

Wanneer?

Afhankelijk van de ontwikkelingen op de energiemarkt.

A4: Zoutwinning**Wat gaan we doen?**

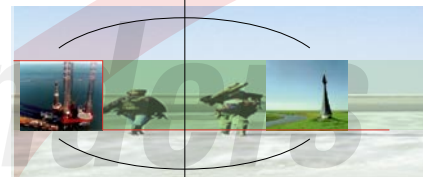
Onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid en aanvaardbaarheid van zoutwinning onder de Waddenzee door middel van gedeveerd boren. Er dient een onderzoek naar de haalbaarheid en aanvaardbaarheid van zoutwinning onder de Waddenzee door middel van gedeveerd boren plaats te vinden. Daarbij dient ook aandacht te worden gegeven aan de cumulatie van effecten als gevolg van gas- en zoutwinning.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Fryslân, gemeente Harlingen en Frisia.

Wanneer?

Na verschijnen van duurzaam SEOW.

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

B1: (Renewable) Energy Valley.**Wat gaan we doen?**

Concreet zal het concept Energy Valley nader uitgewerkt, geconcretiseerd en nader getoetst worden op haalbaarheid.

Vanuit de bewustwording van de zeer belangrijke positie van Noord-Nederland op energiegebied en daaraan direct en indirect verbonden potenties, is recentelijk het project Energy Valley ontstaan. Door middel van dit initiatief wordt getracht de verdere uitbouw van deze sector langs een aantal lijnen te structureren. Daarbij gaat het vooral om de verduurzaming van de energievoorziening, de uitbreiding en toepassing van de op energiegebied aanwezige kennis en de doorontwikkeling van bestaande bedrijfsactiviteiten. Energy Valley is een strategische ontwikkelingskeuze voor Noord-Nederland. Onder de naam "Renewable Energy Valley" wordt in de Kop van Noord Holland sinds 2000 gewerkt aan de clustering van kennisinstellingen rond ECN en projecten op het gebied van duurzame energie (wind, zon, stroming), productontwikkeling (onder andere windturbines), productie, verkoop, assemblage en onderhoud van windturbines.

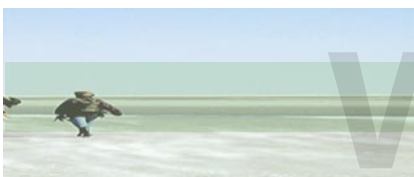
Tussen de energiesector en andere bedrijfstakken bestaan verschillende (potentiële) relaties en mogelijke aanknopingspunten voor nieuwe economische activiteiten. Vooral op het gebied van de winning, aanlanding/aanvoer, opslag en opwekking van verschillende vormen van energiebronnen en elektriciteit, is de laatste jaren sprake van een sterk groeiend aantal initiatieven en ideeën. Denkbaar is dat in het verlengde daarvan in de toekomst rond de bestaande en geplande activiteiten bij de Eemshaven en Delfzijl een meer geïntegreerd chemisch-energetisch complex kan ontstaan.

Wie gaan de kans oppakken?

EZ, SNN zullen in samenwerking met de provincies, de NOM, kennisinstellingen en het bedrijfsleven w.o. de Gasunie, Shell, EXXON, NAM en de RUG dit initiatief verder oppakken en uitdragen.

Wanneer?

Actie is al in gang gezet.

B2: Costa Due

Bijlagenboek

Costa Due wil ondermeer nagaan welke veranderingen in de marktordening en de reorganisatie van de energiesector nodig zijn en hoe deze veranderingen in gang kunnen worden gezet.

Costa Due (Concrete stappen naar een Duurzame Eemsmond) richt zich op de transitie naar duurzame energievoorziening als een middel voor economische structuurversterking in de Eemsmondregio. Daarmee geeft de provincie Groningen invulling aan het advies van de IPO-commissie Milieu (Alders) over duurzame ontwikkelingspolitiek in de regio.

Wie gaan de kansen oppakken?

Provincie Groningen in samenwerking met Eemsmond, Gasunie, RUG, EZ, VROM, VNO-NCW en NOM.

Wanneer?

Proces loopt al.

Wat gaan we doen?

Gezien de aanwezige ruimte, de gemiddelde windsnelheid ter plaatse en het karakter van de betreffende locaties, zijn de zeehaventerreinen bij Delfzijl en de Eemshaven zeer geschikt voor de ontwikkeling van nieuwe grootschalige windparken. Tegen die achtergrond wordt momenteel gewerkt aan de voorbereiding van de aanleg van dergelijke parken op en ten noorden en zuiden van het zeehaventerrein bij Delfzijl en op het Eemshaventerrein.

Zowel geïnteresseerde bedrijven als (organisaties) van particulieren zijn respectievelijk zullen in de gelegenheid worden gesteld de corresponderende opstalrechten te verwerven.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie, gemeenten in samenwerking met grondeigenaren (Groningen Seaports, EHL, boeren) en bestaande (Millenergy, High Energy, Siemens) en mogelijke nieuwe (particuliere) bezitters van opstalrechten.

Wanneer?

Acties deels al in gang gezet, deels in voorbereiding.

C2: Uitbreiden Offshore Service & Logistic Centre in Den Helder**Wat gaan we doen?**

Kaderuimte creëren om de assemblage en opslag van windturbines en ontwikkelen van een Offshore Service & Logistic Centre in mogelijk te maken.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord Holland, gemeente Den Helder en projectbureau Kop en Munt.

Wanneer?

Na het verschijnen van het SEOW.

C3: Zonne-energie**Wat gaan we doen?**

Plaatsen van zonnepanelen langs de Afsluitdijk. Voorlopig gaat om een proefopstelling van een kilometer lengte en een breedte van 4 meter voor de periode van 1 a 2 jaar.

Wie gaan de kans oppakken?

De Sun Factory en de Provincies Fryslân.

Wanneer?

Op dit moment wordt het vergunningetraject onderzocht.

C4: Toepassing van biomassa

Wat gaan we doen?

Haalbaarheidsstudies en onderzoeken uitvoeren. Voor enkele plaatsen (onder andere Eemshaven en Texel) in het plangebied bestaan meer of minder ver uitgewerkte plannen voor de bouw van biomassacentrales. Gezien de hogere eisen die de laatste tijd aan deze vorm van groene energie worden gesteld, zijn daarbij verschillende soorten brandstoffen in beeld, waarbij onder andere de aanvoermogelijkheden per schip interessant kunnen zijn.

Wie gaat de kans oppakken?

Provincies, gemeenten en energieproductiebedrijven.

Wanneer?

Afhankelijk van de ontwikkelingen op de energiemarkt en het grondstofaanbod.

C5: Duurzame energiehuishouding eilanden

Wat gaan we doen?

Haalbaarheidsstudies en onderzoeken uitvoeren. Gezien hun schaal en karakter lijken de Waddeneilanden zeer geschikt voor experimenten gericht op transitie van de bestaande energievoorziening naar een schonere of volledig duurzame energievoorziening. In dat kader kunnen bijvoorbeeld windturbines, zonnepanelen en -collectoren en getijden- of biomassacentrales worden ingezet. Hierdoor kunnen mogelijk de exploitatie van kleine gasvelden, de productie en het gebruik van waterstof en energiebesparingsmaatregelen worden bevorderd.

Wie gaan de kans oppakken?

De betrokken eilandgemeenten in samenwerking met energieproductiebedrijven.

Wanneer?

Aan deze transitie wordt gewerkt.

C6: Getijdenstroomenergie Noord-Holland

Wat gaan we doen?

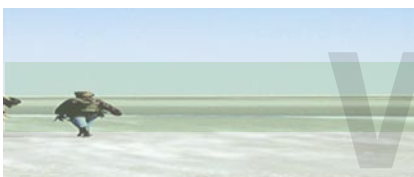
Het gaat hier om een proef om te kijken of een getijdencentrale daadwerkelijk een bijdrage kan leveren aan de productie van duurzame energie en of een centrale wellicht op grotere schaal kan worden toegepast. Het project past goed bij het duurzame karakter van het Waddengebied omdat met deze duurzame energie ook nog CO₂-reductie behaald wordt. Het wordt bovendien uitgevoerd door een bedrijf uit (de kop van) Noord-Holland. Onder de voorwaarde dat dit project voldoet aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, dient op voorhand overwogen te worden de tekst van de pkb-Waddenzee van 2001 in die zin aan te passen dat deze activiteit ruimtelijk-technisch mogelijk wordt gemaakt.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Noord Holland en gemeente Den Helder.

Wanneer?

Er worden nu voorbereidingen getroffen voor een dergelijke proef.

B.1. Agribusinessparken

Wat gaan we doen?

Onderzoek naar de mogelijkheid van oprichten en/of uitbreiden van agribusinessparken.

De komst van Agri-firm en ontwikkelingen op het gebied van glastuinbouw in de Eemshaven bieden houvast voor het ontwikkelen van een agribusiness in deze haven. Hierbij is het van belang om na te gaan welke mogelijke bedrijven aangetrokken kunnen worden. De Eemshaven is niet de enige locatie voor het opzetten van een agribusinesspark. Uit een in 2001 opgestelde visie op agrologistiek komt naar voren dat er meerdere locaties voor agribusinessparken zijn.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincies, gemeenten in samenwerking met NLTO/ WLTO, Groningen Seaports en ondernemers.

Wanneer?

Na verschijnen van duurzame SEOW.

C.1. Biobrandstoffen

Wat gaan we doen?

Onderzoek starten om commercieel haalbare projecten te realiseren. In 2001 is in de Tweede Kamer een tweetal moties aangenomen. Op basis daarvan is het mogelijk om met vrijstelling van accijns een project voor biobrandstof op te zetten. Hierin liggen kansen voor het Waddengebied die al door enkele landbouwers worden opgepakt. Bij een bioraffinaderij kan gedacht worden aan het maken van hoogwaardige producten als bijvoorbeeld olie uit bulkproducten die voortkomen uit het Waddengebied (zoals gras). Het huidige projectvoorstel van koolzaadoliemolen is bovendien een goed voorbeeld van het keten-denken in de landbouwsector.

Wie gaan de kans oppakken?

LNV in samenwerking met ondernemers.

Wanneer?

Na verschijnen van duurzame SEOW.

C.2.a: Industriële glastuinbouw in Groningen

Wat gaan we doen?

Op basis van de uitkomsten van de MER worden de ideeën rondom de industriële glastuinbouw nader uitgewerkt. Tevens is overleg gestart met het betrokken consortium.

In het Provinciaal Omgeving Plan van de provincie Groningen is een keuze gemaakt voor grootschalige industriële glastuinbouw ten zuiden van de Eemshaven. Dit om de werkgelegenheid in het gebied een stevige impuls te geven en de spanning op de ruimte van de glastuinbouwgebieden in ondermeer het Westland te verlichten. Het provinciale bestuur van Groningen en de gemeente Eemsmond trekken samen dit project en inmiddels is in opdracht van beide overheden de MER procedure opgestart. Het gaat hierbij om een terrein van 400 hectare waarop 230 hectare netto glas zal kunnen komen. Op termijn is hier sprake van een forse groei van de werkgelegenheid, wellicht tot circa 1000 fte's over circa 10 jaar.

Naast het oprichten van het glastuinbouwgebied zal ter ondersteuning een agriterrein in gebruik worden genomen.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Groningen, gemeente Eemsmond in samenwerking met NLTO en glastuinders.

Wanneer?

Bij de provincie Groningen en de gemeente Eemsmond is men al druk hiermee bezig.

C.2.b Industriële glastuinbouw in Fryslân

Wat gaan we doen?

In 2004 zal het MER worden opgesteld.

In Fryslân wordt de behoefte aan glastuinbouw voor de nabije toekomst geschat op 450 ha (bruto). Als zoekgebied voor de nieuwe glastuinbouwlocatie is Noordwest Fryslân aangewezen. Ten behoeve van de ontwikkeling van de glastuinbouw in Noordwest Fryslân is gekozen voor een streekplanherziening, gekoppeld aan een milieueffectrapportage.

De startnotitie voor deze MER heeft in het voorjaar van 2003 ter inzage gelegen. In 2004 zal het mer worden opgesteld. De verwachting is dat de procedure met betrekking tot de streekplanherziening eind 2005 is afgerond. Daarna kan begonnen worden met de realisatie hiervan.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincie Fryslân, de gemeenten in Noordwest Fryslân in samenwerking met NLTO en glastuinders.

Wanneer?

Bij de provincie Fryslân is men hier al mee bezig.

Wat gaan we doen?

Kennis en ideeën uitwisselen over brakwaterstudie en kijken naar de mogelijkheden voor deze ontwikkeling.

Het Waddengebied is door de aanwezigheid van zowel zout als zoet water uitermate geschikt voor brak watergewassen. Dit is onder meer te combineren met de inrichting van de zout/brak waterplannen die er al voor deze regio zijn. Hierbij kan men denken aan biologische teelt van gewassen die emissiearm zijn en aan kassenteelt. Mogelijke gebieden hiervoor zijn de regio's rondom Pieterburen en Wieringen waar op dit moment plannen voor zijn om een dergelijk binnendijksplan te ontwikkelen. Deze ontwikkeling sluit ook goed aan bij de trend van landbouwer als natuurbestuurder.

Wie gaan de kans oppakken?

Provincies in samenwerking met DLG/LNV, NLTO/WLTO, provinciale landschapsorganisaties en landbouwers.

Wanneer?

Na verschijnen van het SEOW.

D1: Streekgebonden producten

Wat gaan we doen?

Om de streekgebonden producten beter en duidelijker in de markt te zetten dienen de verschillende marktpartijen te komen tot afstemming in de productenrange en het mogelijk onder 1 keurmerk naar buiten treden. Dit te bevordering van schaalvergroting, professionalisering en het beter vermarkten van het Waddenproduct.

Wie gaan de kans oppakken?

LNV in samenwerking streekproductenorganisaties.

Wanneer?

Na verschijnen SEOW.

Hoofdstuk 3.6. Visserij

A: Wet- en regelgeving

Wat gaan we doen?

In het kader van het EU-voorzitterschap zou gewerkt kunnen worden aan het herordenen van de wet- en regelgeving: minder regels, maar beter en efficiënter.

Goede en consistente (inter-)nationale handhaving van het EU-beleid met betrekking tot de visserij is daarbij van groot belang.

Ook kan gewerkt worden aan herinvoering trilaterale afspraken met betrekking tot de garnalenvisserij.

Wie gaan de kans oppakken?

Rijk (LNV, EZ, Justitie) en EU.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

B/D: Streekgebonden visserijproducten

Wat gaan we doen?

Geheel binnen de regio produceren/kweken en verwerken van garnalen, kokkels, mossels en mogelijk Japanse oesters en vermarketing daarvan als specifiek Waddenproduct.

Het produceren/kweken en verwerken van garnalen, kokkels, mossels, het mogelijk winnen van Japanse oesters en het vermarkten daarvan als specifiek Waddenproduct behoort tot de mogelijkheden. Ook wordt gedacht aan het zogenaamde geïntegreerd vissen, een soort gemengd bedrijf maar dan in de visserij.

Wie gaan de kans oppakken?

LNV, provincies in samenwerking met PO's, bedrijfsleven.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

C: Viskweek

Wat gaan we doen?

Teelt van tarbot, tong en kabeljauw op de haventerreinen bij Harlingen en de Eemshaven.

Wie gaan de kans oppakken?

Betrokken gemeenten in samenwerking met RIVO, bedrijfsleven.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

Bijlagenboek

Wat gaan we doen?

Het plegen van groot onderhoud aan de kademuren en steigers van de haven van Lauwersoog. Tevens worden er in de Eemshaven visserijvoorzieningen aangebracht.

Wie gaan de kans oppakken?

Betrokken gemeenten, in samenwerking met EHL, Groningen Seaports en Urk.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

F1: Samenwerking visafslagen

Wat gaan we doen?

Het bevorderen van verdere samenwerking en integratie van de afslagen in het Waddengebied met die van Urk. Onderzocht dient te worden of en hoe verdere samenwerking en integratie van de afslagen in het Waddengebied en met die van Urk bevordert kan worden. Voorts is het stimuleren van vishandel en verwerking van vis, garnalen en schelpdieren rond de betreffende havens een concept waaraan gewerkt kan worden evenals de gezamenlijke promotie en acquisitie op beurzen.

Wie gaan de kans oppakken?

Betrokken gemeenten, provincies in samenwerking met visafslagen, bedrijfsleven.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

F2: Verbeteren garnalenpelmachines

Wat gaan we doen?

Doorontwikkelen van garnalenpelmachines tot een voor de consument acceptabele kwaliteit is bereikt.

Wie gaan de kans oppakken?

PO's, onderzoekers/ontwerpers.

Wanneer?

Na het verschijnen van het duurzame SEOW.

Wat gaan we doen?

Er dient onderzocht te worden welke vormen van alternatieve visserij te bedenken zijn voor de huidige, bestaande kokkelvisserij (voorbeeld: Japanse oesters) en andere vormen van geïntegreerde kustvisserij. Het concept van geïntegreerde visserij is ontwikkeld door een groep van lokale kustvisserij in het Waddengebied; het betreft duurzame visserij door kleinschalige gemengde visserijbedrijven. Dit 'gemengde' visserijbedrijf vist op wat de zee, afhankelijk van de visbestanden, in een seizoen biedt: de ene keer garnalen, de andere keer platvis en dan weer schelpdieren. Om deze vorm van visserij mogelijk te maken dienen individuele vissers met verschillende visrechten de mogelijkheid te krijgen deze onder te brengen in een groep, waarbij de groepsleden vervolgens gebruik kunnen maken van de verschillende visrechten. Omdat deze vorm van visserij arbeidsintensief is krijgt ook de werkgelegenheid een nieuwe impuls. Een goede prijs is mogelijk door de gevangen vis deels zelf te verwerken en af te zetten in de directe omgeving. Tenslotte zou onderzocht kunnen worden of er totaal andere activiteiten te bedenken zijn voor de huidige kokkelvisserij. Te denken valt aan calamiteitenbestrijding op de Waddenzee, blusvaartuigen en dergelijke. Een mix van deze alternatieven behoort natuurlijk ook tot de mogelijkheden.

Wie gaan de kans oppakken?

Producentenorganisaties en LNV.

Wanneer?

Actie is deels al in gang gezet.

vvad anders

Bijlage 5: Kanttekeningen

Bij de behandeling van *Wad Anders* in de afzonderlijke Raadsvergaderingen en Colleges is nog wel een aantal kanttekeningen gemaakt.

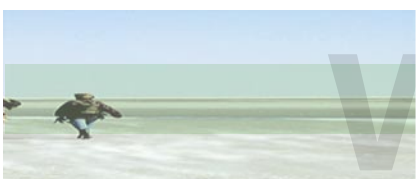
Het rapport geeft met betrekking tot gaswinning een feitelijke beschrijving van het advies van de commissie Meijer en het Kabinetsstandpunt, maar doet geen inhoudelijke uitspraak hierover.

Bij de behandeling van het rapport "Wad Anders" in de colleges van Gedeputeerde Staten van Groningen, Fryslân en Noord-Holland is nadrukkelijk naar voren gebracht dat het standpunt van Provinciale Staten terzake is dat zij 'niet kunnen instemmen met nieuwe gaswinning uit gasvoorkomens onder de Waddenzee'. Gedeputeerde Staten van Groningen zetten daarnaast vraagtekens bij de aanvaardbaarheid van zoutwinning onder de Waddenzee.

De Colleges van B&W van de Waddengemeenten hebben overigens besloten wel te kunnen instemmen met gaswinning.

Verder is Gedeputeerde Staten van Fryslân van oordeel dat het rapport wat teveel vanuit een economische invalshoek is opgesteld en te weinig aandacht besteed aan projecten gericht op versterking van het woon-/leefklimaat in het Waddengebied. Verder stelt het Friese college voor om voorafgaand aan het onderzoek naar de verdieping van de vaargeulen (project F2, paragraaf 3.2.4), alvast een start te maken met het afvlakken van enkele drempels in de vaargeul naar Harlingen. Tenslotte vindt de provincie Fryslân het van essentieel belang dat er goede verbindingen vanuit de Waddenregio met de belangrijke centra in de rest van de regio blijven en dat ook op dat punt projecten (waaronder de Centrale As) zouden moeten worden omschreven.

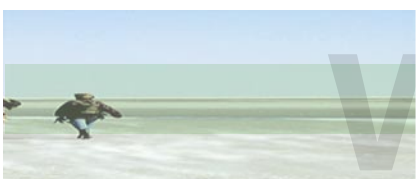
vvad anders

Bijlage 6: Lijst met afkortingen

AAW	Algemene Arbeidsongeschiktheidswet
ABW	Algemene bijstandswet
AGW	AdviesGroep Waddenzee
ATO	Associatie Technologie Overdracht
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCW	Centraal Coördinatiecollege Waddenzee
COROP	Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma
Costa Due	Concrete stappen naar een duurzame Eemsmond
CSK	Cavalerie Schietkamp
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DG	Directoraat-Generaal
ECN	Energieonderzoek Centrum Nederland
EHL	Exploitatiemaatschappij Havencomplex Lauwersoog BV
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EU	Europese Unie
EVA-II	Evaluatie Schelpdiervisserijbeleid, fase 2
EZ	Ministerie van Economische Zaken
GBKG	Geïntegreerd Beheer van KustGebieden
Hiswa	Nederlandse vereniging voor handel en industrie op het gebied van watersport en scheepsbouw
IBIS	Integraal Bedrijventerrein Informatie Systeem
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
IPO	InterProvinciaal Overleg
IPR	Investeringspremiereregeling
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
KRW	Kaderrichtlijn Water
LanceWad	Landschap en Cultureel Erfgoed van de Waddenregio
LEI	Landbouwkundig Economisch Instituut
LNG	Liquid Natural Gas
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en vestigingen
MER	Milieu Effect Rapportage
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NB-wet	Natuurbeschermingswet
NIDO	Nationaal Initiatief Duurzame Ontwikkeling
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NLTO	Noordelijke Land- en TuinbouwOrganisatie
NOM	Noordelijke OntwikkelingsMaatschappij
NOVEM	Nederlandse Organisatie voor Energie en Milieu
NWW'ers	Niet werkende werkzoekenden

ODUS	Stichting Ontwikkeling Duurzame Schelpdiervisserij
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OOW	OverlegOrgaan Waddeneilanden
pkb Waddenzee	planologische kernbeslissing Waddenzee
RCNZ	Regionale Commissie Noordelijke Zeehavens
RCW	Regionaal Coördinatiecollege Waddenzee
RuG	Rijksuniversiteit Groningen
SEOW	Sociaal-Economisch Ontwikkelingsperspectief voor het Waddengebied
SGB	Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Beleid
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
STOP	Stichting Tanker Ontmanteling Platform
SWOT	Strength Weakness Opportunities and Threats
SWP	Samenwerkende WaddenProvincies
T&U	Toeleveren en Uitbesteden
TESO	Texels Eigen Stoomboot Onderneming
TIFF	Toeristische informatie faciliteit Fryslân
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijn
VR0M	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VVV	Vereniging voor VreemdelingenVerkeer
VvW	Vereniging van Waddengemeenten
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsuitkering
WDM	Waddenduurzaamheidsmaatschappij
WLTO	Westelijke Land- en TuinbouwOrganisatie
WSF	Wadden Sea Forum
WW	Werkloosheidswet

vvad anders

wad anders

wad anders

Een duurzaam
sociaal-economisch
ontwikkelingsperspectief
voor het
Waddengebied

Bijlagenboek

Colofon

Uitgave

Dit is een uitgave van het Ministerie van Economische Zaken
Directie Ruimtelijk Economisch Beleid
November 2004

Tekstredactie

Ministerie van Economische Zaken

Foto's

InterWad

Dhr. J. Bosboom, provincie Groningen

Copyright: Total E&P Nederland; J. Terpstra

Vormgeving en druk

PGF, IZ, Ministerie van Economische Zaken

Meer exemplaren zijn te bestellen bij
het Ministerie van Economische Zaken via:

Telefoon 0800 - 646 39 51 (gratis, 9.00 uur-21.00 uur, vanuit Nederland)
31 (0)70-3081986 (vanuit het buitenland)

E-mail ezinfo@postbus51.nl

Internet www.ez.nl

Publicatienummer

04OI08

Postadres

Postbus 20101
2500 EC Den Haag

Telefoon

050-5992525 (contactpersoon: dhr. drs M.P. (Michel) van der Veen)

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

